

Literatuurbulletin

Relaties en Seksualiteit 1985, nr. 1

Redactie:

drs. M. van Berckel, literatuuronderzoekster
F. Bruinsma, psychiater
J. Drenth, arts
prof.dr. W. Everaerd, psycholoog
drs. D. de Groot, socioloog
drs. A. Schreuder-Hoekstra, socioloog
dr. B.S. Witte, socioloog

Redactie-adres:

NISSO, Kroostweg 43, 3704 EB Zeist

Inhoud

Recensies:

Dick de Groot

K. Slob e.a. – Facetten van seksualiteit. Een inleiding tot de seksuologie/46

Willem de Regt

M. de Neef e.a. – Het voorkómen van partnerrelatieproblemen/47

Koos Slob

A. Meulenbelt – De schillen van de ui. Socialisatie: hoe zijn we vrouwen en mannen geworden/48

Dick de Groot

J. Frenken en C. van Lichtenburcht – Incest. Feiten, achtergronden en hulpverlening/50

S. Nelson – Incest. Feiten en mythen/50

Luk Gijs

C. Silverstein – Man to man. Gay couples in America/51

Dick de Groot

W.J. Berger e.a. – Het veranderend beeld van huwelijk, relaties en scheiding/52

Frits Bruinsma

M. Luyens, e.a. – Het seksuele begeren/52

Aankondiging/53

Annotaties/54

Recensies

Facetten van seksualiteit

Een inleiding tot de seksuologie

Koos Slob, Anja Meulenbelt en Jos Frenken (red.)

Alphen aan den Rijn/Brussel: Samsom/Stafleu, 1984, 282 pag., f 37,80

'Facetten van seksualiteit' is vooral bedoeld als leerboek voor studenten aan (hogere) beroepsopleidingen en universiteiten, met name voor hen die in opleiding zijn voor het brede terrein van de hulpverlening.

Zoals betamelijk is voor een inleiding in de seksuologie, is de inhoud zeer divers. Naast bijdragen waarin het geven van feitelijke en exacte informatie de boventoon voert, vindt men ook artikelen van sociaal-filosofische en soms zelfs van ideologische strekking. Opvallend is dat het juist de wat 'drogere', op informatie-overdracht gerichte stukken zijn die deze bundel tot een bruikbaar leerboek in de seksuologie maken. Vooral 'Seksueel gedrag, fysiologie en beleving' (Koos Slob) en 'Menselijke seksualiteit en biologie' (Pieter van der Schoot en – alweer – Koos Slob) zijn de moeite waard. Beide artikelen geven actuele informatie en de, voor leken toch niet al te gemakkelijke, materie wordt helder en begrijpelijk uiteen gezet.

De meer sociaal-filosofische bijdragen wekken al snel de indruk dat het gaat om bekende kost. Dat geldt in beperkte mate voor de openingsartikelen (van Jos Frenken) en in sterke mate voor 'Seksualiteit en maatschappelijke positie' (Anja Meulenbelt). Laatstgenoemd artikel is wel erg selectief in de keuze van wat aan de orde wordt gesteld. Van de meer beschouwende artikelen is 'Een leven lang op zoek naar warmte en koestering' (Willem de Regt) een van de betere. Veel nieuwe informatie wordt weliswaar niet geboden, maar het is een coherent en sympathiek verhaal. Erg magtjes is het laatste hoofdstuk 'Levensbeschouwing, moraal en seksualiteit' (Heleen Dupuis). In amper elf pagina's wordt een al te summier overzicht gegeven, uitmondend in een, voor een ethica wel erg minimale, moraal: 'Goed is wat goed voor iemand is (en wat anderen niet benadeelt of schaadt)'. Juist over het tussen haakjes geplaatste krijg je in de praktijk (al of niet op het gebied van seksualiteit) de meeste ellende, nietwaar?

In het korte bestek van deze bespreking is het niet mogelijk aan alle achttien artikelen aandacht te besteden. Al met al mag worden gezegd dat de bundel als leerboek goed bruikbaar is. De opdrachten voor verwerking van de tekst, die aan het slot van elk artikel worden gegeven, dragen daaraan bij. Jammer is dat de redactie iets te gemakzuchtig is geweest en het boek geen duidelijke structuur heeft meegegeven. Er zit wel enige logica in de volgorde waarin de artikelen zijn geplaatst, maar een indeling in bij elkaar passende clusters van onderwerpen ontbreekt.

Na 'Seksuologie, een interdisciplinaire benadering' (Frenken) en 'Praktische seksuologie' (Mussaph en Haspels), is 'Facetten van seksualiteit' de derde Nederlandstalige reader over seksuologie binnen vier jaar. Driemaal is scheepsrecht. Dat blijkt, want ondanks enkele minder geslaagde bijdragen en de gemakzucht van de redactie, is deze bundel wel het beste leerboek van de drie.

Dick de Groot, socioloog

Het voorkómen van partnerrelatieproblemen*Een onderzoek in de oriëntatiefase van een preventie-project*

Marja de Neef, William den Heeten, Laurens Severijnen

Uitgegeven door het RIAM (Regionale instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg Amstelland en Meerlanden) f 12,50 + 5,25 porto

Dit onderzoeksverslag is een leerzaam voorbeeld van hoe een preventieproject binnen de geestelijke gezondheidszorg gestalte kan krijgen. Er is een aanleiding: a. bezorgdheid over het grote en toenemende aantal mensen dat zich bij de instelling meldt met problemen in de partnerrelatie en b. verwondering over het late tijdstip waarop mensen zich met die relatieproblemen bij de instelling melden.

Vraag is dan: wat kan de preventie-afdeling doen?

Dan volgen een aantal activiteiten.

- Er wordt gepoogd via voorhanden wetenschappelijke literatuur en registratiegegevens een kwantitatief inzicht te krijgen in de omvang van relatieproblematiek, landelijk en in de regio.
- Er wordt aan de hand van literatuur een poging gedaan meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de relatieproblematiek binnen een samenleving als de onze. Welke factoren zijn daarbij te onderscheiden? Maatschappelijke oorzaken, maar ook individuele.
- Hoe kan het komen dat mensen pas zo laat hulp zoeken voor hun partnerrelatieproblemen? Geene om over relatieproblemen te spreken met buitenstaanders is zeker één van de factoren.

Dat literatuuronderzoek levert een aantal algemene conclusies op, bijvoorbeeld dat mensen over het algemeen vaardigheden missen om hun relaties in stand te houden. En dat ze die vaardigheden van nature of via opvoeding ook niet verwerven.

En een andere conclusie is dat mensen over het algemeen pas gemotiveerd zijn om iets aan hun relatie te veranderen vanuit een crisissituatie.

- Vervolgens worden zestien preventieprojecten rond relatieproblematiek beschreven en bekeken op wat men van die ervaringen kan leren. Aardig is dat er zowel geslaagde als mislukte projecten tussen zitten. De beginfasen zijn moeilijk, mislukkingen zijn nogal eens te wijten aan het onvoldoende vinden van aansluiting bij de doelgroep. En als je gedragsveranderingen als doel hebt, zul je programma's een vervolg moeten geven.
- Uiteindelijk overwegen de opstellers van het rapport welke activiteiten ze op grond van hun onderzoeksleer-ervaringen in hun gebied denken te kunnen ondernemen.

Leerzaam is om te lezen hoe stapsgewijs een preventie-activiteit wordt opgebouwd. De verzamelde gegevens zijn verder niet nieuw of in een perspectief geplaatst wat nieuwe inzichten geeft. Maar dat was de intentie niet. Wat me op is gevallen is hoe gering de aandacht is voor het aspect seksualiteit bij de partnerrelatie-problematiek. Het wordt terloops genoemd. En bijvoorbeeld bij de beschrijving van de Groningse succesvolle aanpak met seksuele voorlichting had een van de vragen kunnen zijn of niet juist het onderwerp seksualiteit een van de redenen voor dit succes is.

Wat me bij de beschrijving van de diverse projecten ook opviel is dat de kerkelijk geïnitieerde projecten aanmerkelijk succesvoller zijn dan andere. En tenslotte: de schrijvers maken op diverse plekken melding van eigen gesprekken, interviews. Maar dat eigen onderzoek, die eigen ervaring wordt meer als bevestiging gebruikt voor wat in de literatuur is gevonden, dan omgekeerd. Ik zou me de voorbereiding van een preventieproject kunnen voorstellen waarbij juist dat eigen onderzoeksmateriaal de basis vormt, aangevuld met meer algemene onderzoeks- en literatuurinzichten.

De schillen van de ui

Socialisatie: Hoe zijn we vrouwen en mannen geworden

Anja Meulenbelt

Amsterdam: Feministische Uitgeverij Sara, 1984, 302 pag., f 29,50

Een indrukwekkende poging om na te gaan waar de verschillen tussen vrouwen en mannen in onze hedendaagse westerse samenleving vandaan komen. In ruim 300 bladzijden, waarvan 25 pagina's klein gedrukt met 626 (!) literatuurverwijzingen, probeert Meulenbelt duidelijk te maken hoe wij vrouwen en mannen zijn geworden. Zoals ze zelf schrijft (p. 11-12) probeert ze de vraag te beantwoorden in drie stappen: 1. uit welk 'grondmateriaal' (biologie) bestaan we; 2. welke opvoedingsprocessen en socialisatie ondergaan we; en 3. een poging tot synthese tussen het bestaan van maatschappelijke ongelijkheid tussen vrouwen en mannen, en de vorming van de persoonlijkheid die voor vrouwen en mannen verschillend verloopt.

Vooraf in de eerste tientallen bladzijden maakt Meulenbelt duidelijk van waaruit ze schrijft, waar ze zelf staat. Een aantal citaten om dit te illustreren:

'Ik geloof niet dat vrouwen en mannen "van nature" zo zijn. Ik zie vrouwen als veranderbare wezens. Ik zou dat niet denken als ik niet wist hoe ik zelf, door de jaren heen, was veranderd . . . Ik geloof dus niet in een "mannelijke" en een "vrouwelijke" natuur. Maar evenmin geloof ik dat het gaat om "rollen" die we spelen, en die we eenvoudig af kunnen leggen' (p. 16-17); ' . . . Ik geloof dat het geen kwestie is van keuze. Dat hoop ik met dit boek duidelijk te maken: we zijn tot vrouwen en mannen gesocialiseerd' (p. 18); 'In grote delen van de vrouwenbeweging heeft lange tijd een taboe gerust op het "begrijpen" van mannen. Ik weet nog hoeveel ruzie er ontstond als ik zei dat ik ook wilde onderzoeken wat mannen hadden meegemaakt, misschien als kind, misschien in hun werksituatie, waardoor ze zo slecht met vrouwen omgaan'; 'Radicaliteit wordt vaak verward met woede. Hoe kwaaiër, hoe militanter. Zeker is verontwaardiging over onrechtvaardigheid een sterke motor om ons in beweging te zetten. Maar radicaliteit betekent letterlijk het teruggaan naar de wortels. En ik wil kunnen begrijpen wat er met mannen is gebeurd, hoe ze mannen zijn geworden, net als ik beter wil begrijpen hoe wij vrouwen zijn geworden. Om beter, en efficiënter aan verandering te kunnen werken. Om na de eerste stap uit het slachtofferdom, het terugslaan in woede, ook de volgende stappen te kunnen zetten' (p. 21-22).

In een boek met zoveel informatie en gedachten kan het eigenlijk niet anders dan dat er ook een aantal dingen in staan waar ik het niet zo mee eens ben of waarvan ik denk dat ze niet goed begrepen zijn. Uiteraard liggen de voorbeelden op het terrein waar ik zelf enigermate thuis ben. Echter, tijdens het lezen bekwam me af en toe de angst dat er in die delen die niet op mijn terrein liggen, ook onnauwkeurigheden zouden voorkomen. Mocht dat zo zijn, dan hoop ik dat bij een volgende druk zulks gecorrigeerd wordt. Door deze onnauwkeurigheden kon ik me niet aan de indruk onttrekken dat het boek hier en daar de sporen van haastwerk vertoonde. Jammer vind ik dat, want het boek verdient beter. Laten we hopen dat volgende drukken die indruk wegnemen.

Een aantal voorbeelden van dingen waar ik het niet zo mee eens ben. . . *de prostaatklief, die een rudiment blijkt te zijn van de baarmoeder (p. 47/48)*. Er wordt gerefereerd naar Oakley en Money en Ehrhardt, maar daar kan ik het niet vinden. *Het Y-chromosoom maakt dat op een of andere manier de embryonale geslachtsklief hormonen begint af te scheiden, waardoor de hersenen geprogrammeerd worden die ontwikkeling van de vrucht in een mannelijke richting te sturen (p. 48)*. Wat bedoelt ze met een mannelijke richting? Dit soort hypothesen komen uit proefdieronderzoek en verkeren nog steeds in het hypothese stadium voor de mens. Het staat er zo definitief . . . *De sa-*

mentrekking van de bloedvaten bij het orgasme . . . (p. 63). Bloedvaten trekken niet samen tijdens het orgasme, spieren wel. En we weten inmiddels ook dat achter de clitoris zwellichamen zitten, . . . (p. 63). Ik denk dat bedoeld wordt zwellichamen in de clitoris. . . . Bij ratten is de invloed van hormonen simpel en duidelijk. Als je bij een mannetjesrat de testikels weghaalt, . . . , gaat hij van zelf paargedrag vertonen als de wijfjes, met het kontje omhoog 'biedt hij zich aan' . . . (p. 66). Dit is onjuist; als je een mannetje castrereert zal hij samengebracht met een ander dier geen seks-gedrag vertonen, en zeker geen vrouwelijk gedrag. Hormonen blijken maar een heel beperkte invloed te hebben op seksueel gedrag. De geslachtsorganen blijken in grondplan minder van elkaar te verschillen dan werd gedacht (p. 137). Zo'n uitspraak snap ik niet. Hormonen spelen een essentiële rol bij bijv. het tot stand komen van de secundaire geslachtskenmerken en hebben die geen invloed op ons seksueel gedrag? Bovendien, wat is de relevantie van het feit dat het 'grondplan' overeenkomsten vertoont, de uiteindelijke morfologie is mijns inziens aardig verschillend!

In dit verband ook een paar citaten die ik erg leuk vond. *'Waar bijvoorbeeld groepen vrouwtjesapen met elkaar optrekken, vergezeld van een paar mannetjes, wordt al gauw aangenomen dat die vrouwtjes een "harem" vormen, en worden de mannetjes een "pasja" genoemd. De projectie van een mannendroom. Want wie kan concluderen dat de mannetjes meer vrouwtjes "hebben" als het de vrouwtjes zelf zijn die de mannen uitkiezen waarmee ze willen paren? En wie zegt dat "macho"gedrag van sommige apensoorten, bedoeld om indruk te maken op andere mannetjes, ook indruk maakt op de vrouwtjes?' (p. 78-79). Nog een voorbeeld wat me erg aansprak: 'Stel dat vrouwen "van nature" een iets grotere verbale begaafdheid hebben dan mannen, en mannen meer ruimtelijk inzicht. Dan kunnen we nog kiezen: we kunnen ons schoolsysteem aanpassen aan die vermogens, en precies dat verder ontwikkelen wat in potentie al in grote mate aanwezig is. We kunnen ook precies het tegenovergestelde doen, en zeggen dat er dus een compensatieprogramma moet komen om mannen meer verbaal vermogen bij te brengen en meisjes meer te trainen in ruimtelijk inzicht (p. 84-85).*

Ik hoop dat het vele anderen net zo zal vergaan als mij bij het lezen van Anja Meulenbelts boek: het prikkelt tot nadenken en kritisch kijken naar eigen ideeën en opvattingen op het terrein van vrouw-manverschillen. Veel van haar geschriften en boeken hebben dat effect op mij en ik ervaar dat als stimulerend. Met belangstelling kijk ik dan ook uit naar het volgende boek wat ze aankondigt: 'Verder dan de woede'. Daarin wil ze dan onderdrukkingstheorieën verder uitwerken die scheidslijnen vormen ook tussen vrouwen. En daarin wil ze ook verder werken aan het 'mannenvraagstuk', 'over mannen als handlangers van een onderdrukkend systeem én als potentiële bondgenoten' (p. 29).

'Schillen van de ui' van Anja Meulenbelt kan ik dus van harte aanbevelen om te lezen.

Koos Slob, medisch fysioloog

Incest*Feiten, achtergronden en hulpverlening – een symposium*

Jos Frenken en Carla van Lichtenburcht (red.)

Zeist/Utrecht: NISSO/Vereniging voor Seksuologie (NISSO-studies), 1984, 214 p. f 19,- + 4,25 porto

Incest, feiten en mythen

Sarah Nelson

Deventer: Van Loghum Slaterus [reeks 'relatie en seksualiteit', onder auspiciën van het NISSO], 1984, 91 p., f 22,50

In mei 1983 organiseerde de Vereniging Voor Seksuologie een drukbezocht symposium onder de titel *'incest: gewaagde relatie of uitbuiting?'*. Na zo'n anderhalf jaar wachten is nu een bundel verschenen, die een weerslag zou zijn van dat symposium: *'incest: feiten, achtergronden en hulpverlening'*.

Het verschil in titel geeft aan dat er in die anderhalf jaar iets is veranderd in de opvatting van wetenschappers en hulpverleners ten aanzien van deze kwestie. Dàt het bij incest zou kunnen gaan om een 'gewaagde relatie', wordt nog maar door weinigen als mogelijkheid opengelaten. Alleen in het vierde deel van de bundel heeft het vraagteken nog een plaats. In dat deel gaat het vooral over de grenzen tussen seksuele opvoeding en incest. Erotisering van de ouder-kind-relatie wordt hier niet bij voorbaat schadelijk geacht (maar wel van beperkende kanttekeningen voorzien). Hier vindt men ook nog de opvatting dat liberalisering van jeugdseksualiteit en seksueel misbruik van kinderen zich *niet* op één continuüm bevinden (Blans, p. 201).

Deze visie komt niet aan bod in het eerste deel, 'visies en achtergronden'. Daarin staat de opvatting centraal dat kinderen binnen het gezin per definitie in een afhankelijke positie verkeren. Bijgevolg kan er geen sprake van zijn dat aan de voorwaarde van 'informed consent' wordt voldaan (Draijer, p. 26 e.v.). Ook een pleidooi voor liberalisering van kinderseksualiteit wordt hier bij voorbaat kansloos gemaakt. Draijers opdracht aan 'de seksuologie' is dat deze zich zou moeten afvragen in hoeverre haar vertoog hierover niet doortrokken is van beelden van mannelijke genitaliteit. Zo'n formulering is een voorbeeld van retorische-vraagstelling.

In deel twee vindt men een elftal visies op de hulpverlening aan slachtoffers van schadelijke incest. De toename van de hulp-vraag (of is de toename van het hulp-aanbod hier de prime-mover?) heeft geleid tot zeer verschillende en zeer specifieke opvattingen. Alleen Jan Moors stelt de indringende vraag of niet, door seksuele (kinder)mishandeling een zo aparte plaats te geven, het taboe op seksualiteitsbeleving in stand wordt gehouden. Hij pleit er voor om *alle* vormen van mishandeling onder één noemer te vangen.

Helder en nuttig is de bijdrage van G. Roelofs. In zijn artikel worden de vragen en knelpunten bij de hulpverlening geïnventariseerd en worden verschillende mogelijkheden voor hulpverlening naast elkaar gezet. In de overige bijdragen worden vaak nogal stellige voorkeuren uitgesproken voor één bepaalde aanpak.

Deel drie tenslotte, handelt over 'onderzoek naar de feiten'. Dit hoofdstuk is een goede illustratie van de stelling dat 'we nog maar heel weinig weten' over incest. Het onderzoek dat hier wordt vermeld betreft relatief kleine aantallen en is, mede daardoor, voornamelijk tentatief. Mijn totaalindruk van deze bundel is niet al te positief. Dat zal ook worden veroorzaakt door het verschil in wat de ondertitel belooft (feiten, achtergronden en hulpverlening) en de werkelijke inhoud (opinie, opinie, hulpverlening en enkele feiten). Het geheel heeft eerder het karakter van een inventarisatie van snel gevormde meningen, dan van gebundelde kennis.

Ook het boekje van Nelson lijdt aan een overdosis opinie. Het is een sterk geëngageerd betoog, een pamflet tegen incest. Maar, ondanks alle demagogie, slecht onderbouwde beweringen en ongenueanceerde stellingen, is het toch een nuttig boekje. Nelson slaagt er op overtuigende wijze in om mythen over incest te ontcrachten. Daardoor is het weliswaar niet 'het standaard werk' over incest geworden, maar wel tegengif tegen naïeve goedpraterij.

Dick de Groot, socioloog

Man to man. Gay couples in America

C. Silverstein

New York: Quill., 1981, 347 pag., ± f 40

Tegen de achtergrond dat over relaties en levensstijlen van homoseksuele mannen bijzonder weinig bekend is, heeft Silverstein door middel van 190 interviews met homoseksuele mannen gepoogd dit grote en ongetwijfeld gevarieerde terrein te exploreren. Volgende thema's hadden daarbij zijn speciale belangstelling.

1. Wat is het effect van de vroeg-kinderlijke relatie van de subjecten met hun ouders. Vooral de relatie met de vader genoot de uitgesproken interesse van Silverstein.
2. Wat is de invloed van seksuele ervaringen in de kindertijd en jeugdijaren op de latere levensstijl.
3. Wat zijn de cruciale problemen waarmee volwassen homoseksuele mannen te kampen hebben in hun relaties.
4. Variaties in levensstijlen, met ondermeer aandacht voor homoseksuele relaties op het platteland versus in de stad, religie en homo-zijn, homoseksuele relaties en de dood.

Deze thema's vormen ook de grote delen van het boek:

1. Childhood years;
2. Major issues en
3. Variations.

Zeër zeker zijn dit boeiende thema's. Zodat Silversteins boek bij mij althans nogal wat hoopvolle verwachtingen opriep.

Groot was echter de ontgoocheling. Want in tegenstelling tot een gedegen onderzoek over 'gay couples' is het boek een aaneenschakeling van talloze interviewcitaten van deze 190 vrijwilligers. Slechts onderbroken door Silversteins persoonlijk commentaar en speculaties. Het effect van een en ander is dat dit boek erg saai en langdradig is.

Maar tevens wordt pijnlijk duidelijk dat Silverstein met deze citatenberg niets onderzocht, niets uitgediept, niets gesitueerd heeft binnen de nochtans bestaande literatuur over relaties van homoseksuele mensen.

Bijgevolg biedt dit boek bijzonder weinig inzicht in 'gay couples'. En ofschoon het boek er wel in slaagt de grote variabiliteit aan levensstijlen van homoseksuele mannen duidelijk te maken, betwijfel ik sterk of dit resultaat, na 347 pagina's, nog een succes of verdienste is te noemen na Bell en Weinbergs' 'Homosexualities: a study of diversity among men and women' (1978, New York: Simon en Schuster).

Immers, een gedegen exploreren van leefstijlen van homoseksuele mannen is heden ten dage toch wel iets anders dan een eindeloze opeenstapeling van interviewcapaciteiten vanuit een luie stoel te overgieten met een sausje van persoonlijke bespiegelingen en speculaties.

Een mager boek.

Luk Gijs, psycholoog

Het veranderend beeld van huwelijk, relaties en scheiding*Maatschappelijke en godsdienstige aspecten*

Prof.dr. W.J. Berger, dr. M.B. Blom, prof.dr. F.O. van Gennep e.a.

Delft: Uitgeverij Meinema, 1983, 91 p., f 16,65

Medio 1983 besloot de Synode van de Anglicaanse Kerk, dat leden van die kerk na een echtscheiding onder bepaalde voorwaarden mogen hertrouwen. Mosterd na de maaltijd, zo'n besluit, want het kerkelijk inzegenen van huwelijken van gescheiden Anglicanen is al geruime tijd schering en inslag. Uit dit gegeven concludeert dr. H.D. de Loor: *'geen enkele kerk is in staat tegen de stroom van maatschappelijke ontwikkelingen op te roeien'* (pag. 15). Een niet geheel verantwoorde generalisatie, ook niet voor een (godsdienst-)socioloog! Maar, ongelijk heeft De Loor waarschijnlijk niet. Het 'wat God heeft samengevoegd, scheidde de mens niet' wordt door theologen, exegetisch onderbouwd, gerelativeerd en door de leken niet meer coûte que coûte gepraktiseerd. Ten aanzien van echtscheiding kan men binnen de kerken een proces waarnemen waarin de traditionele afstand tussen pastoraat en prediking kleiner wordt. Interessante vraag daarbij is, of deze veranderingen hun oorsprong vinden in een moedeloos besef dat er toch niet tegen de stroom valt in te roeien, in een werkelijke vernieuwing van het theologisch denken, of dat er sprake is van een behoedzaam volgen van de maatschappelijke praktijk, waarbij de ontwikkelingen worden doordacht in het kader van bijbel en geloof.

Deze bundel is zo'n specimen van 'behoedzaam volgen'. In de eerste bijdrage worden de feiten vermeld. Daarna volgt een theologische beschouwing en vervolgens komen de pastors aan de beurt. Na enige, op verwerking van echtscheiding toegepaste, rouwverwerkingstheorie komt dan aan het slot een 'handreiking voor huwelijksonderhoud'.

Al met al dus een zeer voorspelbaar gebeuren, deze bundel. Toch wil ik hulpverleners op het terrein van relaties deze bundel aanbevelen. Ze geeft namelijk goede informatie over wat en hoe (een grote groep van de) kerkelijke mensen momenteel denken en beleven op dit vlak.

Dick de Groot, socioloog

Het seksuele begeren*Maureen Luyens, Piet Nijs en Alfons Vansteenwegen (eds.)*

Leuven: Acco, 1983, f 27

Volgens H.S. Kaplan en H. Lief liggen 40 procent van de klachten over seksuele problemen in de sfeer van het seksuele verlangen. Het lijkt er op dat de hulpverlening de laatste tijd ook meer te maken krijgt met deze problemen, waarbij het de vraag is in hoeverre hier sprake is van een andere definiëring van in wezen hetzelfde seksuele probleem of dat er inderdaad een essentieel ander probleem is. Het blijft evenwel teleurstellend dat de hulpverlening te kort lijkt te schieten bij de behandeling van libidoproblemen, dit in tegenstelling tot het optimisme over de sekstherapeutische aanpak van de seksuele stoornissen in de andere fasen van de seksuele responscyclus.

Het is dan ook zeker zinnig dat in de Leuvense cahiers een verzameling van artikelen over dit onderwerp is opgenomen. Het is mij evenwel niet duidelijk geworden waarom een artikel van Sigusch uit 1978 over de fysiologische aspecten van de seksuele responscyclus in deze bundel over het seksuele verlangen is opgenomen.

Daarnaast wordt de focuserende sekstherapie van Molinski als een noviteit gepresenteerd, maar

blijkt een ambulante aanpassing te zijn op het klinische model van Masters en Johnson. Zoals Frida Bogaerts in haar uitstekende hoofdstuk aantoont, lijkt juist eenvoudige sekstherapie bij de behandeling van libidoproblemen te falen. Het is misschien dan ook meer te danken aan de samenwerking tussen Leuven en Düsseldorf, dat Molinski in deze bundel opgenomen is dan dat er inhoudelijk veel essentieels wordt toegevoegd aan de problemen van het seksuele verlangen.

Somatische factoren worden belicht door Steeno, Koninckx en Nijs. Veel nieuws kwam voor mij niet aan de orde.

Devisch schreef een voor mij bijna niet te begrijpen hoofdstuk over de anthropologische aspecten.

Everaerd belicht enkele psychologische aspecten. Uit het verband gelicht, 'stoornissen in het seksuele verlangen zijn het laatste redmiddel bij problematische relatie's'.

Frenken relateert het seksuele verlangen aan de maatschappelijke machteloosheid, zowel voor de man als de vrouw in onze maatschappij. Een uitstekend hoofdstuk, leidend tot de conclusie 'als seksuoloog kun je niet waardevrij aan de kant blijven staan; politieke keuzen moeten gemaakt worden, geëxpliciteerd worden en in interventies omgezet'.

Al met al, deze bundel geeft een globale informatie voor de geïnteresseerde lezer over het onderwerp van libidoproblemen, met enkele goede hoofdstukken. De integratie ontbreekt evenwel en voor meer gedetailleerde kennis over dit onderwerp zal de hulpverlener elders moeten zoeken.

Frits Bruinsma, psychiater

Aankondiging

Het eerste jaarboek Seksualiteit, Relaties, Geboortenregeling

Wie geïnteresseerd is in de actualiteit op het gebied van seksualiteit, relaties en geboortenregeling, bleef tot voor kort op zijn of haar honger zitten. Er was geen publikatie waarin de leek een grondig en begrijpelijk overzicht van de stand van zaken kon krijgen. Om die leemte te vullen heeft de organisatie CGSO (Centra voor Geboortenregeling en Seksuele Opvoeding) het initiatief genomen om een jaarboek over die onderwerpen uit te geven. Onlangs verscheen het eerste Jaarboek: een veelzijdig en mooi boek waarin de belangrijkste tendenzen op een rijtje gezet worden.

Een dertigtal specialisten hebben in een zeer begrijpelijke taal een stuk voor dit jaarboek geschreven. Daardoor kan iedere geïnteresseerde een overzicht krijgen van de actuele situatie op medisch, wetenschappelijk, politiek en cultureel gebied.

Dit overzichtswerk bestaat uit vijf delen. Het eerste deel, de bijdragen, begint met twee beschouwingen over onderwerpen die afgelopen jaar in het centrum van de belangstelling stonden: AIDS en abortus. Daarna komen onderwerpen aan bod die bij de specialisten veel ophef maakten. Zo wordt een origineel en eigenzinnig antwoord gegeven op de vraag waarom het gedrag van mannen en vrouwen de laatste dertig jaar zo veranderd is. Men vindt ook een stuk over het probleem van de groeiende wereldbevolking en de soms verbijsterende maatregelen die door de verschillende regeringen worden genomen. In een derde artikel wordt gepeild naar de band bij vrouwen tussen verliefdheid en de mogelijkheid tot een orgasme bij een geslachtsgemeenschap.

Het Jaarboek is breed van opzet. Dat mag ook blijken uit een aantal stukken die men in zo'n jaarboek niet zou verwachten. Er is een artikel over erotiek in het theater, er zit ook een fotoreeks en een kort verhaal in. Daarnaast werd het boek geïllustreerd met werk van verschillende jonge Vlaamse kunstenaars. Daardoor krijgt men ook een beeld van hoe nu in de kunst met erotiek omgegaan wordt.

Het tweede deel van het Jaarboek bestaat uit overzichten. Daarin vindt men een stand van zaken op vijf gebieden: het onderzoek naar onvruchtbaarheid, de veelbesproken G-plek, de lichamelijke oorzaken van impotentie, de pil voor mannen, en een overzicht van het parlementair werk op het gebied van relaties en seksualiteit.

Hierna volgen de kronieken en boekbesprekingen. In deze stukjes krijgt men een beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen van het afgelopen jaar. In het laatste deel van het jaarboek, het forum, stellen drie groepen die op een deelterrein actief zijn zich voor. De laatste bladzijden werden gereserveerd voor een uitgebreide adressenlijst. Per onderwerp vindt men de adressen waar men voor hulp of informatie terecht kan.

De prijs van het jaarboek is laag gehouden: het kost slechts 350 Bfr. (port- en verpakingskosten inbegrepen). Men kan dit boek bestellen door overschrijving van 350 Bfr. op rekening nr. 000-0109691-81 van Federatie CGSO, Troonstraat 51, 1050 Brussel, onder vermelding van Jaarboek '85.

Annotaties

De hieronder vermelde literatuur kan uit de NISSO-bibliotheek (Kroostweg 43, 3704 EB Zeist) geleend of gekopieerd worden (tegen kostprijs + porto).

Seksuele fysiologie

Matthews, B.S., en J.W. Wells, *Understanding sexual physiology; a comparative study of nocturnal emissions*, *Journal of Sex Education and Therapy*, 1983, 9, 2, p. 26-31.

The range of possible experiences that sexually mature males can have regarding nocturnal emissions has been neglected in the literature since Kinsey's findings were published in 1948. The present study, conducted by questionnaires, found that males generally have received little information about nocturnal emissions, resulting in negative feelings about them. This occurred despite the presence or absence of the experience. Contrary to expectations, this investigation found a higher percentage of males who had never had a nocturnal emission than was reported by Kinsey. Implications for the educational, medical, and counseling fields are noted.

Wells, B.L., *Nocturnal orgasms: females' perceptions of a 'normal' sexual experience*, *Journal of Sex Education and Therapy*, 1983, 9, 2, p. 32-38.

The purpose of this article is to provide data concerning a sparsely studied topic in the field of human sexuality: female nocturnal orgasms. The study utilized a series of self-report questionnaires completed by 245 female undergraduate and graduate students. No support was provided for the hypothesis that nocturnal orgasms and anxiety in females are related. Nocturnal orgasm experience was related to experiencing orgasms by other means, but not to virginity or sexual satisfaction. Among this sample, the circumstances under which nocturnal orgasms occur varied widely, and nocturnal orgasms were not common knowledge nor overwhelmingly accepted. The major conclusion from the study is that female nocturnal orgasms are not a deviant form of behavior and are deserving of further study.

Sexual Arousal

Algemeen-theoretisch

Singer, Barry, *Conceptualizing sexual arousal and attraction*, *Journal of Sex Research*, 1984, 20, 3, p. 230-240.

Conceptual and empirical uncertainties concerning the measurement of sexual arousal are discussed. An initial sexual arousal trichotomy of aesthetic, approach, and genital responses is proposed. This proposal is meant to stimulate research and theory. Sexual arousal may take place through central processes, independent of somatic and visceral sensation. However, this fact need not diminish the utility of measuring sexual arousal affectively and somatically, and partitioning its components, in normal functioning. Finally, speculations are offered concerning the interactions, sequencing, and separate determinants of the three proposed components.

Victor, J.S., *The social psychology of sexual arousal: a symbolic interactionist interpretation*. In: N.K. Denzin (ed.), *Studies in symbolic interaction*. Vol. 1. Greenwich, 1978, p. 147-180.

This paper has extended the theoretical work of Gagnon and Simon to a more micro-sociological level of analysis. Their symbolic interactionist interpretation of human sexuality has been used to link physiological factors with sociocultural factors in sexual arousal. Human sexuality is different from the sexuality of other animals, because a more powerful cerebral cortex influences physiological responses. The cerebral cortex accounts for the crucial role of cognitive learning, which is able to extend the individual's experience beyond the immediate environment. Such learning links abstract sociocultural erotic meanings to the physiology of sexual response. This paper has suggested the existence of social psychological mechanisms of erotic response, which are distinct from the psycho-physiological mechanisms of sexual response. Biological interpretations of sexual arousal, as well as those drawn from studies of animal behavior, generally neglect this particularly human dimension of human sexuality. Symbolic interactionist theory is particularly useful in understanding the 'missing link' of erotic meanings in human sexual arousal.

Empirisch onderzoek

Barlow, D.H., D.K. Sakheim en J.G. Beck, *Anxiety increases sexual arousal*, *Journal of Abnormal Psychology*, 1983, 92, 1, p. 49-54.

Twelve male subjects who were trained to expect tolerance-level electric shocks viewed an erotic film under three different counterbalanced conditions. In one condition, subjects viewed the erotic film in conjunction with a signal light indicating threat of shock. A second light indicated threat of shock if subjects did not achieve an erection of a certain size. A third light indicated no shock. Both anxiety-inducing shock-threat conditions increased penile response over and above the no-shock-threat condition. Furthermore, shock threat contingent on size of erection produced more arousal than noncontingent-shock threat.

Chambless, Dianne L., en Judith L. Lifshitz, *Self-reported sexual anxiety and arousal: the expanded sexual arousability inventory*, *Journal of Sex Research*, 1984, 20, 3, p. 241-254.

This study was designed to (a) provide initial validity data on the Expanded Sexual Arousability Inventory developed by E.F. Hoon (1978) and (b) to investigate the relationship of self-reported sexual arousability to anxiety. Subjects were 252 female undergraduates and 90 female volunteers

from the community who completed inventories concerning their sexual responsiveness. The arousal and anxiety scales were found to be uncorrelated, whereas a third scale, satisfaction, was so highly correlated with arousal as to be redundant. All scales showed high split-half reliability, and the construct validity of arousal and anxiety was generally supported. No relationship was found, with either sample, between self-reported sexual anxiety and arousal. These findings indicate the relationship between these two variables is not simple. However, it should be noted that the current subjects were not severely sexually anxious, and it cannot be concluded from these data that very high anxiety might not inhibit arousability.

Coleman, E.M., P.W. Hoon, en E.F. Hoon, *Arousability and sexual satisfaction in lesbian and heterosexual women*, Journal of Sex Research, 1983, 19, 1, p. 58-73.

Past research suggests that lesbians may be more sexually responsive and sexually satisfied than heterosexual women. In order to clarify the similarities and differences between lesbians and heterosexual women, questionnaire responses of sexual arousability preferences and ratings of sexual behavior and satisfaction of 407 lesbians and 370 heterosexual women were compared. Both groups consisted primarily of Caucasian, college-educated, young women. The mean score on the Sexual Arousability Inventory was significantly higher for the lesbian sample than for the sample of heterosexual women. A discriminant analysis of the SAI questionnaire items was also significant in separating the heterosexual from the lesbian sample. Chi-square analysis determined that compared to heterosexual women, the lesbians reported having sex more often, reported more frequent orgasms through masturbation and through other means of stimulation, and reported both more sexual satisfaction and a greater number of partners. However, when the underlying dimensions of sexual arousability were considered in a factor analysis, there were more similarities between the two groups than differences. Several hypotheses, including gender empathy, women's socialization to self-disclose and communicate, and method of orgasm were considered in accounting for the more satisfying sex life reported by lesbians.

Harris, R., S. Yulis en D. Lacoste, *Relationships among sexual arousability, imagery ability, and introversion-extraversion*, Journal of Sex Research, 1980, 16, 1, p. 72-86.

On the assumption that cognitive processes mediate sexual learning and sexual behavior, it was hypothesized that there would be a positive correlation between self-reports of sexual arousability and imagery ability. A positive relationship between imagery ability and introversion was also predicted. The Sexual Arousability Inventory, Betts Questionnaire Upon Mental Imagery (Shortened form), and the Eysenck Personality Inventory were administered to 100 male and 100 female undergraduate students. Males and females reporting greater ability to form clear, vivid images also reported significantly higher sexual arousability. Imagery ability was not related to introversion-extraversion. Female extraverts reported higher sexual arousability than their introverted counterparts. Frequency of coitus and of coital orgasm were significantly related to reports of sexual arousability for males and females. Implications and limitations of the findings are discussed.

Korff, J., en J.H. Geer, *The relationship between sexual arousal experience and genital response*, Psychophysiology, 1983, 20, 2, p. 121-127.

In studies of sexuality, there has been a wide divergence in findings concerning the correlation between the subjective and genital measurements of sexual arousal. The present study is aimed at helping clarify this situation by examining the role of certain factors involved in determining the subjective-genital correlation. Thus, the following study was designed to a) employ a methodology aimed at improving the correlation between the subjective and genital measurements of arousal

in women, and b) determine the effect of attending to bodily cues upon the subjective genital relationship. Analyses of the data of 36 female subjects revealed that group computed correlations were very high and that individually computed subjective-genital correlations were highest in the attention groups. Possible explanations for the results are given along with a discussion of the role of methodological variables in influencing the genital-subjective correlation. The finding of high levels of correlation raises doubts on the heretofore made assumption of low subjective-genital correlations for women.

Mosher, D.L., en B.B. White, *Effects of committed or casual erotic guided imagery on female's subjective sexual arousal and emotional response*, Journal of Sex Research 1980, 16, 4, p. 273-299. Following deep relaxation, 100 college females listened to erotic guided imagery consisting of (1) sexual invitation, (2) coital contact, and (3) reflection sequences, and responded after each sequence to three measures of subjective sexual arousal and one measure of 10 discrete emotions. The sexual invitation and coital contact sequences contained 24 interspersed cues that portrayed either a casual or a committed interpersonal context. Subjects were partitioned at their respective medians on measures of sex guilt and sex history with loved and with unloved partners. The hypothesized importance of a committed context on females' subjective sexual arousal and emotional reactions received almost no support. Imagining casual sex may, however, procedure more guilty emotion than imagining committed sex. As hypothesized, higher sex guilt was associated with attenuated sexual arousal and reduced enjoyment and increased frequencies and/or intensities of guilt, shame, distress, fear, surprise, disgust, anger, and contempt in response to the erotic guided imagery. Women with a history of more involved sex experience reacted to the guided imagery with less frequent and/or intense surprise, fear, guilt, shame, disgust, and contempt than less sexually experienced women.

Roviaro, S.E., en D.S. Holmes, *Arousal transfer: the influence of fear arousal on subsequent sexual arousal for subjects with high and low sex guilt*, Journal of Research in Personality, 1980, 14, 3, p. 307-320.

Male subjects (N = 128) with high or low sex guilt either were or were not threatened with shock (fear arousal manipulation) and then viewed either an erotic or a neutral film (sex arousal manipulation). Then all subjects viewed and rated slides of attractive women and slides of landscapes (neutral control slides). If fear arousal was specifically transferred to sexual arousal as is often predicted rather than simply causing a general increase in arousal, then it would be expected that subjects who had been exposed to the threat would show high arousal in response to the slides of women and low arousal to the slides of landscapes, whereas subjects who had not been threatened would show low arousal to both the slides of women and landscapes. Physiological (pulse rate, skin resistance), self-report, and word association measures consistently indicated that a) both of the arousal manipulations were effective, b) the slides of women were arousing, c) sex guilt influenced responses as would be expected from previous research, but d) did not indicate support for arousal transference. These findings a) provide information concerning the influence of guilt on drives, b) raise questions about the transfer of arousal that was noted in less controlled investigations, and c) highlight the need for additional controls of research of this type.

Schreiner-Engel, P., R.C. Schiavi, en H. Smith, *Female sexual arousal: relation between cognitive and genital assessments*, Journal of Sex and Marital Therapy, 1981, 7, 4, p. 256-267.

Evidence from the literature concerning the relation between subjective and physiologic assessment of sexual arousal in women is sparse and inconsistent. This study assessed the relation

between self-report of arousal and changes in vaginal vasocongestion in 30 nondysfunctional women during the follicular, ovulatory and luteal phases of one menstrual month. Erotic tape recordings elicited more arousal than fantasies. Subjective reports of degree of sexual arousal were all positively correlated with objective assessments of sexual arousal, but few correlations reached significant levels; subjective-physiologic correlations were higher when arousal was elicited by fantasy than when the stimulus was an erotic tape and during the luteal phase of the menstrual cycle.

Stock, W.E., en J.H. Geer, *A study of fantasy-based sexual arousal in women*, Archives of Sexual Behavior, 1982, 11, 1, p. 33-47.

The self-reported use of sexual fantasy as an aspect of sexual behavior in natural settings was examined with respect to genital responding to both sexual fantasy and an erotic audiotape within the laboratory. It was predicted that subjects who self-reported a higher frequency of using sexual fantasy during either masturbation or sexual interaction with a partner in extralaboratory settings would be more highly responsive on genital measures of sexual arousal obtained when the subject was generating sexual fantasy within the laboratory. Forty-five female subjects (median age, 21) completed a battery of questionnaires, which included three scales of general imagery ability and frequency, and a detailed sexual history. All subjects then experienced an initial nonstimulated baseline period followed by a second baseline period and an exposure to an erotic audiotape. Genital responding was measured by vaginal photoplethysmography. Those subjects who reported more frequent use of fantasy during masturbation outside the laboratory showed greater genital responses during both fantasy and tape-elicited arousal than those reporting less use of masturbatory fantasy. One of the imagery questionnaires yielded a significant correlation with genital response in the fantasy condition. It appears that cognitive factors have predictive significance for measures of vaginal pressure pulse responses to erotic tape recordings and fantasies.

White, G.L., S. Fishbein en K. Rutstein, *Passionate love and the misattribution of arousal*, Journal of Personality and Social Psychology, 1981, 41, 1, p. 56-62.

Two studies provided evidence that misattribution of arousal facilitates romantic attraction. In Experiment I, arousal of male subjects was manipulated through exercise. Aroused subjects liked an attractive female confederate more and an unattractive female less than did controls. In Experiment II, arousal was manipulated in a positive (comedy tape) or negative (mutilation tape) way; other subjects heard a nonarousing tape (textbook excerpt). Results replicated the interaction found in Experiment I: Valence of initial arousal did not affect attraction to the confederate. Salience of plausible labels for arousal is hypothesized to mediate the misattribution effect.

Sekse-verschillen w.b. Sexual Arousal, Attractie, Liefde en Intimiteit

Steinman, D.L., J.P. Wincze, D.H. Barlow et al., *A comparison of male and female patterns of sexual arousal*, Archives of Sexual Behavior, 1981, 10, 6, p. 529-547.

The structural patterns of sexual arousal are examined for eight male and eight female heterosexuals. Comparisons are made in terms of physiological and subjective arousal. The results indicate (1) that males and females differ in both the direction and magnitude of their arousal response to a variety of erotic stimuli and (2) that there is a stronger correspondence between subjective and physiological measures of sexual arousal for males than for females. A social acceptability and/or unacceptability theory is suggested to account for similarities and differences between the male and female structural patterns of arousal. Several methods of assessing subjective arousal are in-

cluded to represent those most frequently used in clinical research settings. It is demonstrated that each of the subjective measures discriminates between erotic conditions and that the information provided by each of the measures are comparable.

Nevid, Jeffrey S., *Sex differences in factors of romantic attraction*, *Sex Roles*, 1984, 11, 5/6, p. 401-411.

Subjects were asked to rate various physical features, demographic characteristics, and personal qualities in terms of their degree of importance in determining choice of romantic partners in both sexual and meaningful or long-term relationships. Consistent with the sex-role stereotype, males placed relatively greater emphasis than females on the physical characteristics of their prospective romantic partners. Females more strongly emphasized the personal qualities of their prospective partners than did males. Both sexes more heavily weighed various personal qualities than physical characteristics in the context of romantic choice in a meaningful relationship.

Hendrick, Clyde; Susan Hendrick, Franklin H. Foote en Michelle J. Slapion-Foote, *Do men and women love differently?* *Journal of Social and Personal Relationships*, 1984, 1, 2, p. 177-195.

This study focused on sex differences in attitudes towards love, within the context of assessing Lee's (1973) theory of love styles, using an instrument adapted from Lasswell & Lasswell (1976). Approximately 800 students at the University of Miami completed a 54-item love attitudes scale as part of a larger attitudes study. The love scale was designed to measure six love styles proposed by Lee: eros, ludus, storge, mania, pragma and agape. Analysis of variance of the item responses showed that males differed significantly from females on 29 of the 54 items. Males tended to be more erotic and ludic in their love attitudes. Females were more pragmatic, storgic and manic in their love attitudes. These results suggested strong sex differences in love attitudes. Results from factor analysis and cluster analysis provided partial support for Lee's theory. The secondary mixture styles of mania, pragma and agape emerged clearly from both types of analyses. The primary styles of eros, ludus and storge also emerged but often in combination with another style. Eros items tended to distribute thematically across the other styles. Factor structure of the scales was roughly comparable for males and females. Results were promising enough to suggest that further scaling work to measure the love attitude styles is warranted.

Tesch, Stephanie, A., *Sex-role orientation and intimacy status in men and women*, *Sex Roles*, 1984, 11, 5/6, p. 451-465.

Sex-role orientation based on combined ratio/median-split scoring of Personal Attributes Questionnaire data was investigated in relation to intimacy status in a sample of university alumni with an average age of 25 years. There was no significant sex difference in sex-role orientation or social status. As expected, androgyny was associated with the preintimate status in both men and women. Contrary to prediction, androgyny was also associated with the less intimate statuses of merger in men and pseudointimate in women; sextyping was associated with the most intimate status in both sexes. All sextyped individuals were involved in long-term, heterosexual partnership varying in level of intimacy.

Premaritale relaties

Lee, Loren, *Sequences in separation: a framework for investigating endings of the personal (romantic) relationship*, *Journal of Social and Personal Relationships*, 1984, 1, 1, p. 49-73.

A multi-parameter framework is proposed for examining 'break-ups' of the pre-marital romantic

dyad. The model delineates five stages in dissolution: Discovery of Dissatisfaction (*D*), Exposure (*E*), Negotiation (*N*), Resolution (*R*) and Transformation (*T*). Termination scenarios may be specified by Stage, Operator, Content and Latency parameters. Utility of the framework is explored in a retrospective study of 112 break-ups. Subjects reporting (*E*) and (*N*) Stages (engagement on issues) view their relationships as more intense and enduring and themselves as more intimate with and similar to their partners than subjects reporting omission of these stages. The time spent of termination (*D* to *T*) is shown to correlate positively with attraction towards and agreement with partner, as well as with loneliness and fear during dissolution. Patterns of decision (at *R*) and follow-through (at *T*) are linked to perceived qualities of the dyad: two scenarios, the 'scale-down' and the 'inconsistent break', are characterized by high strength of the couple bond and considerable feelings of confusion during the termination period.

McCormick, Naomi B., Gary G. Brannigan en Marica N. LaPlante, *Social desirability in the bedroom: role of approval motivation in sexual relationships*, *Sex Roles*, 1984, 11, 3/4, p. 303-314. One-hundred and twelve unmarried participants completed a questionnaire that examined the relationship between gender and approval motivation (assessed by the Marlowe-Crowne Social Desirability Scale) and college students' stereotypes of and experiences with power in sexual encounters. Regardless of approval motivation, students described men as using power predominantly to have sex and women as using power predominantly to avoid having sex. However, interactions between need for approval and gender suggested that high-need-approval women might be having more experiences with sex and power in the bedroom than high-need-approval men. These results are discussed in light of Elkind's hypothesis that adolescent behavior conforms to an imaginary audience of peers and the Crowne-Marlowe model of approval motivation.

Traupmann, Jane, Elaine Hatfield en Philip Wexler, *Equity and sexual satisfaction in dating couples*, *British Journal of Social Psychology*, 1983, 22, p. 33-40.

This study was designed to determine whether or not equity considerations are important in dating couples' most intimate of relationships – their sexual relations. To answer this question, we interviewed 189 college men and women. We proposed: Men and women who feel their relationships are equitable (1) should be more content, and (2) should have more satisfying sexual relations than those who feel either overbenefited or underbenefited. We found strong support for the first hypothesis and some, far weaker support, for the second hypothesis.

Weeks, M. O'Neal en Bruce A. Gage, *A comparison of the marriage-role expectations of college women enrolled in a functional marriage course in 1961, 1972, and 1978*, *Sex Roles*, 1984, 11, 5/6, p. 377-388.

The Dunn Marriage Role Expectation Inventory was used to compare the marriage-role expectations of female university students enrolled in an introductory marriage and family course in 1961 ($N = 72$), 1972 ($N = 58$), and 1978 ($N = 115$). The 1978 group was significantly more egalitarian than the 1961 group in overall marriage-role expectations and on each of the seven subcategories of authority, homemaking, child care, personal characteristics, social participation, education, and employment and support. The 1972 group was also found to be significantly more egalitarian than the 1961 group in overall marriage-role expectations and on all subcategories except authority. The 1978 group was significantly more egalitarian than the 1972 group only on authority and homemaking, with no significant differences on overall marriage-role expectations or on the other five subscales. The significant move toward more egalitarian attitudes toward authority and homemaking is accentuated by the fact that only 6 years separate the 1972 and 1978 groups, while there is an 11-year difference between the 1961 and 1972 groups.